

DOI: 10.7251/GFP1505005M

UDC: 343.265.2(497.6RS)

Originalni naučni rad*Datum prijema rada:*
11. maj 2015.*Datum prihvatanja rada:*
1. jun 2015.

Primjena uslovnog otpusta u Republici Srpskoj

Apstrakt: Uslovno otpuštanje osuđenog lica predstavlja važan i u skoro svim savremenim krivičnim sistemima primjenjiv krivičnopravni, kriminalopolitički i penološki institut koji itekako ima značajnu ulogu sa stanovišta posebnog uticaja na osuđenog u smislu njegove dalje resocijalizacije, odnosno popravljanja, ali sada u novim, promijenjenim okolnostima u odnosu na one u kojima se nalazio za vrijeme boravka u kazneno-popravnoj ustanovi. Tako je i u Republici Srpskoj u kojoj, prema odredbi člana 154 stav 1 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske, osuđena lica za koja se osnovano može očekivati da više neće činiti krivična djela, te da je izrečena kazna postigla svrhu kažnjavanja mogu očekivati uslovno otpuštanje iz kazneno-popravne ustanove u skladu s odredbama Krivičnog zakona Republike Srpske, svakako radi podsticanja njihovih ličnih napora za uključivanje u život na slobodi. Upravo o uslovnom otpustu i njegovim specifičnostima uopšte, a posebno o institutu uslovnog otpusta u pozitivnom krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske (i Bosne i Hercegovine) biće riječi u ovom referatu.

Ključne riječi: kazna lišenja slobode, uslovni otpust, kazneno-popravna ustanova, komisija za uslovni otpust.

*Prof. dr***Ljubinko Mitrović***Fakultet pravnih nauka,
Panevropski univerzitet
Apeiron Banjaluka, BiH
ljubinko58@gmail.com*

1. O POJMU, FUNKCIJI I SISTEMIMA USLOVNOG OTPUSTA

Uslovni otpust predstavlja opšte prihvaćeni, nezaobilazan i izuzetno značajan krivičnopravni, kriminalopolitički i penološki institut koji se primjenjuje u najvećem broju savremenih krivičnopravnih sistema. On je predmet razmatranja i polemika niza krivičnopravnih nauka, posebno krivičnog prava, penologije i kriminalne politike. No, bez obzira na sve dileme koje se u vezi s njim javljaju, nesporno je da se radi o institutu kojim se smanjuje represija u društvu i značajno humanizuju izrečene krivičnopravne sankcije.

U pravnoj teoriji postoji onoliko definicija ovog instituta koliko je i pravnih teoretičara koji su se njime bavili. No, sasvim je izvjesno da se pod uslovnim otpustom podrazumijeva (moguće) otpuštanje osuđenog lica sa izdržavanja kazne lišenja slobode prije nego što je ono izdržalo kaznu lišenja slobode do

kraja, svakako uz ispunjenje određenih pretpostavki i pod određenim uslovima¹. Dakle, iz prethodne definicije sasvim je nedvojbeno da je u ovom slučaju riječ o stavljanju osuđenom licu u izgled njegovog prijevremenog otpuštanja iz kazneno-popravne ustanove, a što bi trebalo (i što je za očekivati) da ima značajan uticaj na osuđenog u smislu njegovog dobrog ponašanja, te aktivnog učestvovanja osuđenog lica u što ranijem uključivanju u život na slobodi. S druge strane, uslovno otpuštanje osuđenog lica predstavlja i nastavak individualizacije kazne zatvora², s tim da se to sada čini u jednoj novoj fazi koja slijedi nakon presuđenja konkretnog lica: dakle, u fazi njenog izvršenja (zbog toga, uslovni otpust je, po mnogima i sastavni dio kazne zatvora, odnosno poseban oblik skraćivanja kazne zatvora po čemu on dobija prevashodno krivičnopravnu dimenziju). I na kraju, nije nevažno istaći i činjenicu da se uslovnim otpuštanjem određenog broja osuđenih lica smanjuje zatvorska populacija, što u uslovima prezauletosti kazneno-popravnih ustanova koja je danas sve prisutnija u većini savremenih kazneno-pravnih sistema, predstavlja važan momenat (u svakom slučaju, ne i odlučujući).

Na ovom mjestu posebno treba istaći još jednu važnu činjenicu - uslovno otpuštanje ima izuzetan značaj (pa i podsticaj, zašto da ne?) za ona lica koja su osuđena na dugotrajne kazne zatvora (sve one kazne zatvora preko 15, odnosno 20 godina) koje, kao što je to svima poznato, imaju mnogobrojne, izuzetno štetne posljedice na osuđenike. Jer, smisao uslovnog otpusta jeste upravo u tome da se osuđeno lice kod koga je u toku izdržavanja kazne lišenja slobode postignut određeni stepen resocijalizacije i popravljivanja uputi u društvenu zajednicu – dakle pusti na slobodu prije vremena određenog u sudskoj odluci, odnosno prije nego što je u potpunosti izdržalo izrečenu zatvorsku kaznu³. Stoga, uslovni otpust predstavlja otpuštanje osuđenika iz kazneno-popravne ustanove pod određenim uslovima, s tim da ostatak izrečene kazne lišenja slobode izdrži na slobodi, odnosno pod starateljstvom države⁴ i nadzorom i tretmanom nadležnog organa (*parole officer*)⁵. I na kraju, izrečena kazna lišenja slobode se smatra izdržanom kada uslovni otpust istekne, pod uslovom da uslovno otpušteno osuđeno lice ne prekrši postavljene mu uslove, u suprotnom, uslovni otpust se opoziva, a uslovno otpušteni se vraća u kazneno-popravnu ustanovu na izdržavanje kazne.

Prema odredbi člana 154 stav 1 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske (u daljem tekstu: ZIKS RS)⁶, osuđena lica za koja se osnovano može očekivati da

¹ D. Pavlič, *Pogojni otpus v teoriji in praksi*, Ljubljana, 1997. godine, str. 75-98.

² S. Konstatinović-Vilić - M. Kostić, *Penologija*, Pravni fakultet u Nišu, 2006. godine, str. 259.

³ Lj. Lazarević, *Jugoslovenska kriminalna politika u oblasti represije*, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 1-2/1986. godine, str. 31-64.

⁴ U odredbi člana 159 stav 3 ZIKS RS po prvi put u Republici Srpskoj uveden je nadzor nad uslovnim otpustom s ciljem praćenja realizacije i ostvarenja svrhe uslovnog otpusta. Nadzor nad uslovnim otpustom vrši se putem saradnje kazneno-popravne ustanove i organa unutrašnjih poslova. Osuđeno lice ima obavezu da se za svo vrijeme trajanja uslovnog otpusta svakih petnaest dana prijavljuje policijskoj stanici nadležnoj po mjestu prebivališta, odnosno boravišta osuđenog, uz zabranu napuštanja teritorije Republike Srpske, odnosno BiH pri čemu je utvrđena obaveza policijskih stanica da u sličaju nejavljanja u određeno vrijeme o tome obavijeste Ustanovu u kojoj je osuđeni izdržavao kaznu zatvora.

⁵ S.E. Doren - M.J. Hageman, *Community Corrections*, Cincinnati, Anderson Publishing Co., str. 22.

⁶ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 12/2010; 117/2011 i 98/2013.

ubuduće neće činiti krivična djela, te da je izrečena kazna lišenja slobode postigla svrhu kažnjavanja mogu se uslovno otpustiti u skladu sa odredbama Krivičnog zakona Republike Srpske (u daljem tekstu: KZ RS), svakako radi podsticanja njihovih ličnih napora za uključivanje u život na slobodi.

Istorijski posmatrano, institut uslovnog otpuštanja osuđenog lica, u krivičnom pravu uopšte, javio se relativno kasno, odnosno u prvoj polovini XIX vijeka, sa pojavom kazne lišenja slobode⁷. Kada je praktična primjena ovog instituta u pitanju, treba istaći da uslovni otpust predviđaju sva moderna krivična zakonodavstva⁸, a najdalje su u primjeni ovog instituta otišle skandinavske zemlje u kojima je uslovni otpust ušao čak i među prava osuđenika, pa prema zakonodavstvima ovih zemalja, osuđena lica nakon pet šestina izdržane kazne zatvora imaju pravo (ot)puštanja na slobodu.

U pogledu pravne prirode, odnosno karaktera uslovnog otpusta, mišljenja pravnih teoretičara i praktičara su podijeljena⁹, pa shodno tome institucija uslovnog otpusta predstavlja neku vrstu pomilovanja osuđenog lica, odnosno oprosta kazne lišenja slobode osuđenom licu, značajan instrument, odnosno penološku mjeru koja doprinosi ublažavanju retributivnog karaktera kazne zatvora¹⁰, ali i odustanak «države» od izvršenja izrečene konkretne kazne zatvora do njenog kraja. Za ovakva poimanja uslovnog otpusta postoji nekoliko razloga. Ponajprije, treba naglasiti da nijedna sudska odluka ne bi trebala biti nepromjenjiva, svakako vodeći računa o tome da je postignuta svrha određene, odnosno konkretne kazne. Nadalje, mogućnošću uslovnog otpuštanja se, s druge strane, stimuliše dobro ponašanje osuđenog lica, odnosno zatvorenika u ustanovi (stoga, uslovni otpust je kriminalnopolitička mjera uvedena da bi osuđenike podsticala na popravljanje¹¹).

⁷ O porijeklu, odnosno uvođenju uslovnog otpusta više u: Z. Stevanović, J. Igrački, *Uslovni otpust i efekti njegove primene u Srbiji*, Zlatibor, 2011. godine, str. 397-401.

⁸ Krivični zakonik Srbije iz 2005. godine (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013) predviđa da se uslovni otpust može dati nakon dvije trećine izdržane kazne zatvora; Krivični zakonik Crne Gore iz 2003 godine (Službeni list Republike Crne Gore, br. 70/2003; 13/2004; 47/2006; Službeni list Crne Gore, br. 40/2008; 25/2010; 32/2011 i 40/2013) predviđa da se uslovni otpust može dati nakon izdržane dvije trećine, a izuzetno jedne polovine kazne zatvora ili dugotrajnog zatvora od 40 godina; Kazneni zakon Republike Hrvatske iz 2011. godine (Narodne novine, br. 125/2011 i 144/2012) predviđa formalni uslov – da je osuđeni izdržao najmanje polovinu izrečene kazne, ali ne manje od tri mjeseca, kao i da se osnovano može očekivati da neće počinuti novo krivično djelo, te ako na to pristaje (više: B. Petrović, A. Ferhatović, *Uslovni otpust u krivičnom zakonodavstvu i praksi BiH*, Zlatibor, 2011. godine, str. 294-314).

⁹ Neslaganja se javljaju i u pogledu pozicioniranja uslovnog otpusta u pozitivnom zakonodavstvu jedne zemlje. Naime, za penologe, odredbama o uslovnom otpustu isključivo je mjesto u zakonima o izvršenju krivičnih sankcija, dok pravni teoretičari krivičnog prava smatraju nužnim izučavanje uslovnog otpusta kao instituta isključivo krivičnog prava. Neslaganja se javljaju i po pitanju organa u čiju nadležnost treba povjeriti odlučivanje o uslovnom otpustu, zatim uslova koje osuđeno lice mora ispuniti kako bi došlo do primjene ovog instituta, njegovog opoziva i slično.

¹⁰ R. Kupčević-Mladenović, *Osnovi penologije*, Sarajevo, 1981, str. 208.

¹¹ S. Frank, *Teorija krivičnog prava po Krivičnom zakoniku iz 1951*, Sveučilište u Zagrebu, 1951, str. 226.

Isto tako, uslovni otpust nije bezuslovan, jer izrečena kazna zatvora i dalje ostaje na snazi (ona je samo suspendovana), s tim da se osuđeno lice pušta na slobodu uz nekoliko uslova (dakle, uslovni otpust predstavlja metod selektivnog prijevremenog oslobađanja¹²), a najvažniji od njih jeste svakako onaj da ne učini novo krivično djelo za svo vrijeme trajanje kazne zatvora. I što je još važnije, uslovno otpuštenom licu sa izdržavanja kazne zatvora može se nametnuti i niz obaveza koje su zamišljene kao svojevrsna brana od novog činjenja krivičnih djela¹³.

Uslovni otpust, dakle, predstavlja krivičnim zakonom predviđenu mogućnost (a ponegdje i pravo osuđenog poput već navedenih zemalja Skandinavije) uslovnog puštanja na slobodu osuđenog lica sa izdržavanja kazne zatvora prije isteka roka određenog u konkretnoj presudi¹⁴. S druge strane, uslovno otpuštanje osuđenog lica ima dvostruku funkciju, i to:

1. da se skрати dalje izdržavanje kazne zatvora osuđenog lica u ustanovi, svakako kada to nije više nužno i
2. da se utiče na osuđeno lice da se za vrijeme izvršenja kazne zatvora u ustanovi ponaša na način da se može smatrati da je kazna zatvora na njega dobro djelovala.

U savremenim krivičnim zakonodavstvima najčešća su dva modela uslovnog otpusta¹⁵, svakako prema kriteriju koji se odnosi na nadležnost određenog organa u postupku davanja uslovnog otpusta, i to:

1) administrativni ili upravni sistem - to je takav sistem, odnosno model u kojem o uslovnom otpuštanju osuđenog lica odlučuju upravni organi, odnosno, u pravilu, to su komisije za uslovni otpust koje se formiraju pri (odnosno u okviru) nadležnim ministarstvima pravde (ovaj model je u primjeni i u Republici Srpskoj, odnosno Bosni i Hercegovini) i

2) sudski model - podrazumijeva svakako onaj model u kojem je uslovno otpuštanje osuđenog lica u isključivoj nadležnosti nekog «suda». Ovaj model se danas sve češće primjenjuje u uporednim zakonodavstvima, s tim da se razlikuju njegovi različiti modaliteti prema kojima o davanju uslovnog otpusta odlučuju, u pravilu, sljedeći sudovi, i to: a) sud koji je u prvom stepenu donio odgovarajuću presudu kojom je određeno lice osuđeno na kaznu lišenja slobode, b) sud na čijoj teritoriji se nalazi kazneno-popravna ustanova u kojoj

¹² D. Dressler, *Practice and Theory of Probation Press*, Columbia University Press, New York, 1969, str. 56.

¹³ Lj. Mitrović, *Uslovni otpust u krivičnom pravu i praksi Republike Srpske*; Časopis za pravnu teoriju i praksu Pravni život, Udruženje pravnika Srbije, broj 7-8/2014, str. 5-19.

¹⁴ Lj. Mitrović, *Uslovni otpust u krivičnom pravu i praksi Republike Srpske*; Časopis za pravnu teoriju i praksu Pravni život, Udruženje pravnika Srbije, broj 7-8/2014, str. 5-19.

¹⁵ Veoma diskutabilno pitanje koje se odnosi na institut uslovnog otpusta jeste upravo pitanje organa koji odlučuje o njemu. Koji od dva, najčešće primjenjivana sistema - administrativni ili sudski primijeniti, stvar je opredjeljenja konkretnog zakonodavca, mada se danas najčešće i najpohvalnije govori o sistemu sa sudijama za izvršenje krivičnih sankcija koji nadziru izvršenje kazni zatvora i drugih sankcija, ali i odlučuju o uslovnom otpustu. U Republici Srbiji, od 2001. godine nadležnost za donošenje konačne odluke o uslovnom otpustu je prenesena sa komisije za uslovni otpust pri Ministarstvu pravde na sudove koji su donijeli odluku o kazni zatvora u prvom stepenu.

se izvršava određena institucionalna kazna (u ovom slučaju sudija teritorijalnog suda ima mogućnost da u neposrednom kontaktu sa osuđenima i zavodskom upravom objektivno dođe do uvjerenja o stepenu postignute resocijalizacije) i c) specijalizovani sud, odnosno onaj sud koji se bavi tzv. specijalnim pitanjima, kao što su npr. opoziv uslovnog otpusta, određivanje uslovnog otpusta, opoziv uslovne osude, kontrola sprovođenja zaštitnog nadzora kod uslovne osude i sl.¹⁶

U zemljama sa administrativnim modelom uslovnog otpusta, veoma često, posebno kao saradnici, odnosno konsultanti ili članovi istih, u radu komisija za uslovno otpuštanje učestvuju i pojedini stručnjaci iz različitih naučnih oblasti koji su učestvovali u pojedinim zavodima, odnosno ustanovama u organizovanju ili sprovođenju penitensijarnog tretmana resocijalizacije.

Ima i onih pravnih teoretičara koji razlikuju sljedeće modele uslovnog otpusta, i to modele ranijeg otpuštanje, modele uslovnog otpuštanja i mješovite modele, svakako i prema ciljevima koji se žele ostvariti primjenom uslovnog otpusta¹⁷.

2. USLOVNI OTPUST U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRPSKE I BOSNE I HERCEGOVINE

U Republici Srpskoj, odredbe o uslovnom otpustu nalazimo u čak tri odvojena zakona, i to: u Krivičnim zakonu Republike Srpske, zatim Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija i, na kraju, u Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske (skoro identična je situacija i u krivičnim zakonodavstvima drugog entiteta i Distrikta Brčko¹⁸). Naime, zakonodavac u Republici Srpskoj se opredijelio za takvo rješenje prema kojem se odredbama materijalnog, odnosno Krivičnog zakona Republike Srpske uređuje uslovni otpust sa materijalno-pravnog aspekta, dok se odredbama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija regulišu pitanja postupka podnošenja molbi i prijedloga za uslovno otpuštanje, zatim organa nadležnih za odobravanje uslovnog otpusta, nadzora nad uslovnim otpustom, obaveza osuđenih lica za vrijeme dok se nalaze na odobrenom uslovnom otpustu i opoziv uslovnog otpusta. I na kraju, primjena uslovnog otpusta prema

¹⁶ Lj. Mitrović, *Uslovni otpust u krivičnom pravu i praksi Republike Srpske*; Časopis za pravnu teoriju i praksu Pravni život, Udruženje pravika Srbije, broj 7-8/2014, str. 5-19.

¹⁷ S. Soković, *Uslovni otpust – sporna pitanja i savremena normativna rješenja*, Crimen (V) 1/2014, str. 35-49.

¹⁸ Krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine danas, shodno njenoj ustavnoj strukturi i raspodjeli nadležnosti čine četiri zasebna krivično-pravna sistema, i to: Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Ovo svakako podrazumijeva i nesmetanu egzistenciju četiri krivična zakona (slično ovom, imamo i četiri zakona o krivičnom postupku ili četiri prekršajna zakona), i to: Krivičnog zakona Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 49/2003; 37/2006; 70/2006; 73/2010; 1/2012 i 67/2013) koji je stupio na snagu 1. jula 2003. godine, Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine F BiH, br. 36/2003; 37/2003; 21/2004; 69/2004; 15/2005; 42/2010 i 42/2011) koji je stupio na snagu 1. avgusta 2003. godine, Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BD BiH, broj 33/2013 – Prečišćeni tekst) koji je stupio na snagu 1. jula 2003. godine i Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, br. 3/2003; 32/2003; 37/2003; 54/2004; 61/2004; 30/2005; 53/2006; 55/2006; 32/2007; 8/2010 i 47/2014) koji je stupio na snagu 1. marta 2003. godine.

maloljetnim učiniocima krivičnih djela kojima je izrečena kazna maloljetničkog zatvora predmet je maloljetničkih zakona, odnosno Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske. S obzirom na prednje, za sveobuhvatnu obradu i analizu ovog interesantnog instituta neophodno je poznavati sve navedene zakone.

a) Uslovi za davanje uslovnog otpusta

Pozitivno krivično zakonodavstvo Republike Srpske predviđa primjenu uslovnog otpusta kod sljedećih kazni lišenja slobode, i to: kazne zatvora, kazne dugotrajnog zatvora i kazne maloljetničkog zatvora¹⁹.

Svrha uslovnog otpuštanja osuđenog lica različito je definisana u pojedinim «krivičnim» zakonima²⁰, pri tome svakako imajući u vidu da se u Krivičnom zakonu Republike Srpske o njoj na direktan način ništa ne govori, s tim da se iz odredbe člana 108 ovog zakona može zaključiti da uslovni otpust predstavlja snažnu mjeru podsticaja osuđenom licu da se dobro i primjereno vlada za vrijeme izdržavanja kazne lišenja slobode²¹. Mnogo konkretnija jeste odredba člana 173 stav 1 Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera (u daljem tekstu: ZIKS BiH)²² koja predviđa da se uslovni otpust može dati kako bi se zatvorenici podstakli da razriješe probleme i situacije koje su ih i dovele do činjenja krivičnog djela. Na sličan način, i ZIKS RS, u odredbi člana 154 stav 1 predviđa da se uslovni otpust daje kada je to potrebno radi podsticanja vlastitih (ličnih) napora zatvorenika (osuđenih lica) za uključivanje u redovan život na slobodi, pod uslovom da se osnovano može očekivati da će se ta lica na slobodi dobro vladati i da neće činiti krivična djela.

Za otpuštanje osuđenog lica iz kazneno-popravne ustanove u kojoj se ono nalazi neophodno je ponajprije ispunjenje jednog posebnog, formalnog uslova, a on se tiče vremena koje je osuđeno lice provelo u kazneno-popravnoj ustanovi. Naime, lice koje je osuđeno na kaznu zatvora može se prema odredbi člana 108 stav 1 KZ RS otpustiti sa izdržavanja kazne (uslovni otpust) pod uslovom da je izdržalo najmanje polovinu kazne zatvora (i ostali krivični zakoni u Bosni i Hercegovini daju mogućnost uslovnog otpuštanja osuđenog poslije izdržane jedne polovine kazne zatvora, s tim da oni mogućnost uslovnog otpuštanja dozvoljavaju čak i nakon jedne trećine izdržane kazne zatvora). Slično je i sa otpuštanjem

¹⁹ Sistem krivičnih sankcija u Republici Srpskoj, odnosno Bosni i Hercegovini (propisan odredbama člana 5 KZ BiH, člana 6 KZ F BiH, člana 6 KZ BD BiH i člana 5 stav 1 KZ RS) čine četiri vrste krivičnih sankcija, i to: 1. kazne (novčana kazna; kazna zatvora i kazna dugotrajnog zatvora), 2. upozoravajuće sankcije (sudska opomena i uslovna osuda), 3. mjere bezbjednosti (mjere sigurnosti) i 4. vaspitne (odgojne) mjere.

²⁰ Svrha uslovnog otpusta se različito određuje: uslovni otpust je sredstvo uspješne resocijalizacije, nagrada za dobro vladanje, podstrek i stimulacija za aktivno učešće u tretmanu, način za dosljednu primjenu individualizacije kazne, mogućnost za korekciju izrečene kazne, nagrada za uloženi napor u pravcu samopromene (više u: S. Soković, *Uslovni otpust – sporna pitanja i savremena normativna rješenja*, Crimen (V) 1/2014, str. 35-49).

²¹ Sličnu odredbu o svrsi uslovnog otpusta predviđaju i ostali krivični zakoni u BiH - član 44 KZ BiH; član 45 KZ F BiH i član 45 KZ BD BiH.

²² Službeni glasnik BiH, br. 53/2007; 97/2007; 37/2009; 12/2010 – Prečišćeni tekst i 100/2013.

osuđenog lica na kaznu dugotrajnog zatvora²³ - naime, ono može uslijediti tek nakon izdržane tri petine izrečene kazne dugotrajnog zatvora. Uz navedene formalne pretpostavke, za korišćenje instituta uslovnog otpusta nužno je ispunjenje i određenih subjektivnih uslova osuđenog lica, te je tako nadležni organ (u Republici Srpskoj to je Komisija za uslovni otpust), odnosno sud prilikom odlučivanja da li će osuđenog uslovno otpustiti dužan uzeti u obzir njegovo vladanje, odnosno ponašanje za vrijeme izdržavanja kazne, zatim izvršavanje radnih obaveza s obzirom na njegovu radnu sposobnost, kao i druge okolnosti koje pokazuju da je svrha kažnjavanja postignuta.

S obzirom na to da se isključivo starijem maloljetnom učiniocu krivičnog djela može izreći kazna maloljetničkog zatvora (u trajanju od šest mjeseci do pet godina, a izuzetno i do deset godina, u zakonom predviđenim slučajevima), zakonom je predviđeno uslovno otpuštanje maloljetnog lica²⁴ osuđenog na kaznu maloljetničkog zatvora uz uslov da je ono izdržalo najmanje jednu trećinu izrečene kazne maloljetničkog zatvora, ali, ne i prije nego što je u posebnom kazneno-popravnom zavodu provelo najmanje šest mjeseci izrečene kazne maloljetničkog zatvora (član 53 stav 1 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske²⁵). Pored navedenog, formalnog uslova, za davanje uslovnog otpusta osuđenom maloljetnom licu neophodno je ispunjenje još jednog uslova (koji je više prognostičkog tipa), odnosno uvjerenje suda, a na osnovu uspjeha postignutog u vaspitanju osuđenog maloljetnika da se može sa osnovom očekivati da on ubuduće neće vršiti krivična djela, kao i da će se dobro vladati u sredini u kojoj bude živio²⁶. Prilikom određivanja uslovnog otpusta osuđenom maloljetniku, sud maloljetniku može izreći i neku od vaspitnih mjera pojačanog nadzora (sud na raspolaganju ima isključivo vaspitne mjere pojačanog nadzora, i to: pojačani nadzor roditelja, staratelja ili usvojioca; pojačani nadzor u drugoj porodici ili pojačani nadzor organa starateljstva), svakako uz mogućnost primjene jedne ili više vaspitnih mjera posebnih obaveza²⁷.

²³ Kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od dvadeset i pet do četrdeset i pet godina može se propisati prema KZ RS za najteže oblike teških krivičnih djela učinjenih sa umišljajem.

²⁴ Na kaznu maloljetničkog zatvora u Republici Srpskoj može se osuditi isključivo stariji maloljetnik (odnosno lice sa navršениh 16 do nenavršениh 18 godina starosti) uz kumulativno ispunjenje sljedećih uslova: a) da je izvršeno teško krivično djelo, odnosno krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina, i b) da je krivica maloljetnog učinioca krivičnog djela ispoljena u visokom stepenu. Maloljetnički zatvor predstavlja jedinu maloljetničku krivičnu sankciju prilikom čijeg izricanja je sud obavezan da utvrđuje postojanje i stepen krivice (uračunljivosti i krivice) njegovog učinioca. Kao uslov za izricanje maloljetničkog zatvora zahtijeva se da je krivično djelo učinjeno s visokim stepenom krivice. To, prije svega, znači da u konkretnom slučaju sud treba da utvrdi da su kod starijeg maloljetnika u vrijeme izvršenja krivičnog djela bili prisutni i uračunljivost i krivica u mjeri koja potvrđuje visok stepen sposobnosti maloljetnika da shvati svoje djelo i da upravlja svojim postupcima, uz prisustvo visokog stepena svijesti o bitnim elementima bića krivičnog djela i volje, odnosno htijenja ili pristajanja da djelo izvrši. Pod visokim stepenom krivice se u sudskoj praksi podrazumijeva svirepost i brutalnost (u smislu nanošenja nepotrebnih povreda žrtvi), te upornost i grupno ili pojedinačno planiranje izvršenja krivičnog djela i sl.

²⁵ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 13/2010 i 61/2013.

²⁶ M. Simović - D. Jovašević - Lj. Mitrović – M. M. Simović, *Maloljetničko krivično pravo*, Pravni fakultet u Istočnom Sarajevu, 2013. godine, str. 250.

²⁷ Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske

Uslovni otpust traje do isteka cijelog vremena trajanja kazne lišenja slobode na koju je učinilac krivičnog djela osuđen, s tim da se od uslovno otpuštenog lica zahtijeva da do isteka vremena za koje mu je izrečena kazna zatvora, kazna dugotrajnog zatvora ili kazna maloljetničkog zatvora ne učini novo krivično djelo (u suprotnom, ako uslovno otpušteni prekrši postavljene uslove, odnosno učini novo krivično djelo otvara se postupak opoziva uslovnog otpusta).

b) Postupak za davanje uslovnog otpusta

Uslovno otpuštanje osuđenog lica u našem krivičnom zakonodavstvu uvijek je fakultativnog karaktera. Dakle, zakonodavac pruža mogućnost (ne i pravo) osuđenom licu da u slučaju ispunjenja zakonom predviđenih uslova, ono može biti uslovno otpušteno iz kazneno-popravne ustanove u kojoj izdržava kaznu lišenja slobode. U svakom slučaju ne radi se o obavezi nadležnih organa u smislu donošenja odluke o uslovnom otpuštanju osuđenog lica.

Postupak za davanje uslovnog otpusta u Republici Srpskoj propisan je Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija u Republici Srpskoj i on se može pokrenuti na molbu osuđenog lica (zatvorenika), odnosno na prijedlog rukovodioca kazneno-popravne ustanove u kojoj se osuđeno lice nalazi (radi se o dvije vrste pismenih podnesaka: naime, dok osuđeno lice, odnosno zatvorenik podnosi molbu, rukovodilac kazneno-popravne ustanove komisiji za uslovni otpust podnosi prijedlog). Uz ova lica, proceduru uslovnog otpuštanja osuđenog, prema Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine, molbom mogu pokrenuti i članovi uže porodice osuđenog lica.

Molba osuđenog lica (ili članova njegove uže porodice), odnosno prijedlog rukovodioca kazneno-popravne ustanove podnosi se nadležnoj komisiji za uslovni otpust, a putem, odnosno preko kazneno-popravne ustanove. Obaveza je kazneno-popravne ustanove da uz molbu osuđenog lica, odnosno prijedlog rukovodioca ustanove, komisiji za uslovni otpust dostavi i podatke o postignutom uspjehu u prevaspitanju osuđenog, a prema programu tretmana osuđenog, zatim podatke o eventualnim ranijim osudama, opis krivičnog djela za koje je lice osuđeno, podatke o ponašanju osuđenog lica, kao i ostale izvještaje stručnih lica koja su bila angažovana u radu sa osuđenim, te druge podatke značajne za donošenje odluke. Takođe, kazneno-popravna ustanova, uz prijedlog ili molbu, dostavlja komisiji za uslovni otpust i svoje mišljenje o osnovanosti podnesene molbe.

predviđa posebnu vaspitnu mjeru upozorenja, odnosno usmjeravanja koja nosi naziv "Posebne obaveze". Tako, sud može maloljetniku izreći jednu ili više posebnih obaveza, i to: 1) da maloljetnik redovno pohađa školu, 2) da maloljetnik ne izostaje s posla, 3) da se maloljetnik osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima, 4) da se maloljetnik uključi u rad humanitarnih organizacija ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja, 5) da se maloljetnik uzdrži od posjećivanja određenih lokala, odnosno priredbi i kloni društva i određenih lica koja na njega mogu štetno uticati, 6) da se maloljetnik uz saglasnost zakonskog zastupnika podvrgne stručnom medicinskom postupku ili postupku odvikavanja od droge ili drugih vrsta zavisnosti, 7) da se maloljetnik uključi u pojedinačni ili grupni rad u savjetovalištu za mlade, 8) da maloljetnik pohađa kurseve za stručno osposobljavanje ili da se priprema i polaže ispite na kojima se provjerava određeno znanje, 9) da se maloljetnik uključi u određene sportske i rekreativne aktivnosti i 10) da bez posebne saglasnosti suda maloljetnik ne može napustiti mjesto pobivališta ili boravišta.

Molba osuđenog, odnosno prijedlog rukovodioca ustanove upućuje se nadležnoj komisiji za uslovni otpust kao posebnom administrativnom organu koji imenuje nadležni ministar pravde²⁸.

Odluku, odnosno obrazloženo rješenje o uslovnom otpuštanju osuđenog lica, a na njegovu molbu (odnosno molbu člana njegove uže porodice) ili na prijedlog rukovodioca ustanove, u Republici Srpskoj donosi Komisija za uslovni otpust. Postupajući po molbi osuđenog lica, odnosno po prijedlogu rukovodioca ustanove, Komisija za uslovni otpust obavezno pribavlja i mišljenje stručnih službi kazneno-popravne ustanove u kojoj je boravilo osuđeno lice, svakako u pogledu njegovog vladanja, te o stepenu postignute resocijalizacije, odnosno popravljanja i njegovog prevaspitanja. Navedeno mišljenje treba da predstavlja detaljnu analizu postignutih rezultata osuđenog u procesu administrativne individualizacije institucionalnog tretmana u ustanovi sa zaključcima, i to posebno u pogledu ispunjenosti materijalnih pretpostavki za davanje konkretnog uslovnog otpusta. Isto tako, ovo mišljenje treba da sadrži i pozitivnu prognozu ponašanja osuđenog lica za vrijeme uslovnog otpuštanja. No, ova prognoza se ne može zasnivati isključivo na ponašanju osuđenog lica za vrijeme izvršenja kazne, te njegovom ponašanju i ispunjavanju svih postavljenih obaveza, već ona mora posebno imati u vidu stanje i položaj socijalne sredine u kojoj osuđeno lice nakon uslovnog otpuštanja treba da nastavi svoj život i rad.

Prilikom donošenja rješenja o uslovnom otpuštanju osuđenog lica, Komisija za uslovni otpust mora naročito da cijeni: 1) raniju osuđivanost lica koje je predmet razmatranja Komisije, 2) ponašanje osuđenog lica tokom izdržavanja kazne lišenja slobode (u toku života i rada i što je posebno važno, prema pravilima kućnog reda), 3) lično učešće osuđenog lica u procesu svog prevaspitanja, 4) stav osuđenog lica prema učinjenom krivičnom djelu, 5) svojevrsnu procjenu osuđenog lica u smislu njegovog recidivizma, odnosno ponovnog činjenja krivičnih djela, 6) koliki je ostatak neizdržanog dijela kazne lišenja slobode osuđenom licu, 7) mišljenje ustanove u kojoj je boravilo osuđeno lice o osnovanosti njegove molbe, odnosno prijedloga rukovodioca ustanove za uslovni otpust i 8) mjere koje se trebaju preduzeti u sklopu postpenalne zaštite osuđenog lica.

Izveštaji koje kazneno-popravna ustanova priprema o osuđenom licu u postupku njegovog uslovnog otpuštanja za Komisiju za uslovni otpust, dostavljaju se i osuđenom licu (prema principu *audiautur et altera pars* – neka se čuje i druga strana). Ovakvim postupanjem, daje se prilika osuđenom licu da Komisiji za uslovni otpust eventualno podnese svoje pismene podneske, a u vezi sa sadržajem navedenih izvještaja (sasvim je drugo pitanje da li će i u kom kapacitetu osuđeno lice zaista i koristiti ovu mogućnost, prije svega,

²⁸ U Republici Srpskoj, odnosno za nivo Bosne i Hercegovine, Komisija za uslovni otpust se sastoji od pet članova i čine je predstavnik Ministarstva pravde Republike Srpske (odnosno Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine), sudija Vrhovnog suda Republike Srpske ili sudija okružnog suda (sudija Suda Bosne i Hercegovine), te tri nezavisna člana iz relevantne stručne oblasti, od kojih je jedan predsjednik komisije za uslovni otpust, pri čemu je za punovažno odlučivanje (kvorum) potrebno prisustvo najmanje tri člana. Članovi Komisije za uslovni otpust u Republici Srpskoj imenuju se na period od četiri godine (Komisija za uslovni otpust pri Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine imenuje se na period od pet godina, svakako s mogućnošću izbora na još jedan mandatni period).

zbog svoje neukosti). Mogućnost osuđenog da u ovoj fazi odobravanja uslovnog otpusta prigovara na izvještaje kazneno-popravne ustanove dobija posebno na značaju ako se zna da se osuđeni lično, odnosno neposredno uopšte ne pojavljuje pred Komisijom za uslovni otpust (što svakako predstavlja značajan nedostatak ovog zakonskog rješenja).

Rješenje o odobravanju uslovnog otpusta (odnosno rješenje o odbijanju molbe osuđenog, odnosno prijedloga rukovodioca ustanove za davanje uslovnog otpusta), koje usput rečeno mora biti obrazloženo donosi Komisija za uslovni otpust. Pismeni otpavak rješenja o uslovnom otpustu osuđenog lica izrađuje se i dostavlja kazneno-popravnoj ustanovi koja je obavezna po jedan primjerak rješenja uručiti osuđenom licu prilikom njegovog otpusta sa izdržavanja kazne, zatim sudu koji je uslovno otpuštenog uputio na izdržavanje kazne lišenja slobode, sudu koji je izrekao prvostepenu presudu, organu unutrašnjih poslova, kao i organu socijalnog staranja nadležnom po mjestu boravišta, odnosno prebivališta osuđenog lica. S druge strane, ako su molba za uslovni otpust osuđenog lica ili prijedlog rukovodioca ustanove odbijeni, obrazloženo rješenje Komisije za uslovni otpust, dostavlja se podnosiocu molbe, odnosno prijedloga.

Niz je primjedbi koje se mogu uputiti ovakvom zakonskom regulisanju instituta uslovnog otpusta u Republici Srpskoj. Prije svega, možda najznačajnija od svih njih jeste ona koja se odnosi na nepostojanje mogućnosti osuđenog lica da na bilo koji način i u bilo kojoj fazi učestvuje u postupku odlučivanja o davanju uslovnog otpusta. Jer, učešće osuđenog lica na neposredan, odnosno direktan način u ovom postupku bi, u svakom slučaju, članovima Komisije za uslovni otpust moglo da pomogne u stvaranju njihovog neposrednog utiska o postignutoj pozitivnoj svrsi kažnjavanja, odnosno u pogledu stepena uspješnosti vaspitno-prevaspitnih tretmana kojima je osuđeno lice u ustanovi bilo podvrgnuto za vrijeme izdržavanja izrečene kazne lišenja slobode. Druga važna primjedba na koju takođe treba posebno ukazati odnosi se na činjenicu da ZIKS RS ne određuje rok za donošenje odluke po molbi osuđenog lica za njegovo uslovno otpuštanje. Stava smo da bi zakonsko određivanje krajnjeg roka rješavanja molbe osuđenog lica (u određenom vremenu nakon njenog podnošenja) povećalo efikasnost i ažurnost u radu Komisije za uslovni otpust čime bi se i onemogućilo nastupanje situacija koje su se, istina u nekom ranijem periodu, dešavale: da Komisija o uslovnom otpustu odlučuje tek nakon što je osuđeni, u međuvremenu, već izdržao izrečenu kaznu lišenja slobode. Zakonom određeni rok ne bi smio da bude previše kratak, ali bi on u svakom slučaju trebalo da bude određen na način da omogućava donošenje pravilne odluke o uslovnom otpustu, a čemu bi prethodilo temeljito, stručno i kvalitetno proučavanje svih zakonom predviđenih pretpostavki²⁹.

Rješenje o uslovnom otpustu sadrži još jedan izuzetno važan detalj, odnosno termin: to je tačan datum otpuštanja osuđenog lica sa daljeg izdržavanja kazne lišenja slobode (to, u svakom slučaju, nije datum donošenja rješenja o uslovnom otpustu). Problem nastaje u onim situacijama kada osuđeno lice za koje je Komisija za uslovni otpust donijela pozitivno rješenje o uslovnom otpustu, u vremenu od donošenja ovog rješenja da momenta otpuštanja iz kazneno-popravne ustanove učini teži disciplinski prekršaj

²⁹ B. Petrović, D. Jovašević, *Izvršno krivično/kazneno pravo*, Pravni fakultet u Sarajevu, 2006. godine, str. 117-124.

predviđen odgovarajućim podzakonskim aktom ustanove. Ovaj problem se rješava tako što rukovodilac ustanove obavezno podnosi ministru pravde prijedlog za opoziv rješenja o uslovnom otpustu, s tim da o prijedlogu za opoziv ovog rješenja, svojim rješenjem odlučuje upravo ministar pravde. Na ovaj način, ovom zakonskom odredbom daje se mogućnost ministru pravde da on, u određenim slučajevima, ukoliko za to ima razloga, a prije nego što se pristupilo izvršenju odluke o uslovnom otpustu, još jednom istu ponovo razmotri i eventualno opozove. Razlog za ovakvo postupanje postoji naročito u onim slučajevima kada nakon donesene pozitivne odluke o uslovnom otpustu osuđeno lice prije nego što je pušteno na slobodu kvalitativno promijeni svoje ponašanje tako da se može zaključiti da nije ostvarena svrha njegovog kažnjavanja. Ova promjena u ponašanju osuđenog lica mora se ispoljiti na poseban način: u izvršavanju disciplinskog prekršaja od strane osuđenog lica za koji mu je izrečena u odgovarajućem disciplinskom postupku disciplinska mjera.

Protiv rješenja o uslovnom otpustu donesenog od strane Komisije za uslovni otpust, u Republici Srpskoj nije dozvoljena žalba, niti se može pokrenuti upravni spor što u svakom slučaju nije u skladu sa međunarodnim standardima o ljudskim pravima i njihovim garancijama u nacionalnim zakonodavstvima (u smislu povrede ustavnog načela dvostepenosti). S druge strane, umjesto žalbe, odnosno tužbe u upravno-sudskom postupku na koje bi nezadovoljni osuđenik (onaj čija je molba odbijena) trebao da ima pravo, zakonodavac je izričito predvidio mogućnost podnošenja novog prijedloga ili molbe za uslovno otpuštanje osuđenog lica u slučajevima odbijanja prijedloga ili molbe osuđenog lica za uslovni otpust (što svakako u pogledu ostvarenja prava osuđenika nije isto, jer podrazumijeva novu proceduru, sa, u pravilu, neizmijenjenim okolnostima). Prema zakonskom rješenju u Republici Srpskoj³⁰, novi prijedlog ili molba za uslovno otpuštanje ne mogu se podnijeti prije isteka četiri mjeseca, ukoliko se radi o kazni zatvora do dvije godine, odnosno šest mjeseci, ako se radi o kazni zatvora od dvije i više godina, računajući od dana konačnosti rješenja.

c) Uslovni otpust odlukom rukovodioca zavoda, odnosno kazneno-popravne ustanove

Specifična vrsta uslovnog otpusta, posebno onih osuđenika na tzv. kratkotrajne kazne lišenja slobode, predviđena je u odredbi člana 158 ZIKS RS (odnosno u odredbi člana 181 ZIKS BiH). Naime, opšte prihvaćeno je pravilo da uslovni otpust u Republici Srpskoj, odnosno Bosni i Hercegovini, a nakon ispunjenja zakonom predviđenih uslova daju posebno formirane komisije za uslovni otpust. No, navedenom zakonskom odredbom predviđen je i jedan poseban izuzetak prema kojem je data mogućnost rukovodiocu kazneno-popravne ustanove da osuđeno lice koje ispoljava primjereno ponašanje, zalaže se na radu i aktivno učestvuje u procesu prevaspitanja, svakako uz uslov da je izdržalo najmanje četiri petine kazne zatvora, na prijedlog službe tretmana ili po molbi osuđenog lica može uslovno otpustiti sa izdržavanja kazne zatvora, i to najviše tri mjeseca prije

³⁰ S druge strane, shodno odredbi člana 178 stav 2 ZIKS BiH, zatvorenik ima pravo ponovnog podnošenja molbe za uslovni otpust nakon proteka jedne godine od posljednje odluke Komisije za uslovni otpust ili i prije toga ako tako odluči Komisija u kojem slučaju će se ujedno odlučiti o zahtjevu-molbi za prijevremeno odobrenje za podnošenje molbe za uslovni otpust i o odobrenju uslovnog otpusta.

isteka kazne zatvora. Ova, izuzetna zakonska mogućnost (fakultativni otpust)³¹, ne može se niukom slučaju primijeniti: a) prema onom licu kome je nenaplaćena novčana kazna zamijenjena kaznom zatvora (supletorni zatvor), odnosno b) prema licu kojem je Komisija za uslovni otpust u Republici Srpskoj odobrila uslovni otpust (član 158 stav 3 ZIKS RS).

S obzirom na prednje, ovu mogućnost rukovodilac kazneno-popravne ustanove ima ukoliko je ispunjeno nekoliko uslova³², i to: 1) da je osuđeno lice u ustanovi izdržalo najmanje četiri petine izrečene kazne zatvora (formalni uslov); 2) da se uslovni otpust osuđenom licu može dati najranije tri mjeseca prije isteka kazne zatvora i 3) da se osuđeni primjerno ponaša, zalaže na radu i aktivno učestvuje u procesu svog prevaspitanja, što predstavlja materijalni kriterijum koji podliježe ocjeni rukovodioca ustanove³³. Dakle, tek po kumulativnom ispunjenju svih ovih, taksativno pobrojanih, zakonskih uslova rukovodilac kazneno-popravne ustanove ima mogućnost davanja uslovnog otpusta.

Navedena zakonska odredba dobija na važnosti, posebno kada se ima u vidu da mogućnost rukovodioca ustanove da dâ uslovni otpust, i to pod strogo određenim zakonskim uslovima, posebno kada su u pitanju kratkotrajne kazne zatvora, u velikoj mjeri rasterećuje Komisiju za uslovni otpust i time obezbjeđuje njenu efikasnost u odlučivanju. U svakom slučaju, rukovodilac ustanove svoju odluku, odnosno rješenje trebao bi donijeti, premda to zakon izričito ne kaže, tek po pribavljanju stručnog mišljenja službi u ustanovi koje su neposredno angažovane u sprovođenju tretmana osuđenog lica.

Ukoliko osuđeno lice od dana donošenja rješenja rukovodioca kazneno-popravne ustanove kojim mu se odobrava uslovni otpust do dana otpuštanja na uslovni otpust učini teži disciplinski prekršaj, rukovodilac ustanove obavezno opoziva svoje rješenje o uslovnom otpustu (član 160 stav 1 ZIKS RS). S druge strane, novelom Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske iz 2013. godine predviđeno je da ukoliko osuđeno lice od dana podnošenja molbe ili prijedloga rukovodioca ustanove za uslovni otpust do dana donošenja odluke Komisije za uslovni otpust učini teži disciplinski prekršaj, kazneno-popravna ustanova je dužna o tome odmah obavijestiti Komisiju za uslovni otpust.

Sa danom izlaska iz kazneno-popravne ustanove, osuđeno lice ostvaruje sva prava i dužnosti, identično kao i drugi građani. To podrazumijeva da se prava koja utvrđuje i garantuje njihovo ostvarivanje ZIKS RS ne odnose i na uslovno otpušteno lice.

Prilikom otpuštanja iz kazneno-popravne ustanove, uslovno otpušteno lice, u posebnoj, pisanoj izjavi naznačava mjesto u kome će boraviti za vrijeme trajanja uslovnog otpusta. Nakon dolaska u ovo mjesto, uslovno otpušteno lice je obavezno svakih petnaest dana da

³¹ Od 2005. godine tzv. fakultativni automatski otpust odlukom upravnika zavoda, u Srbiji je ukinut, a umjesto njega je uvedeno prevremeno otpuštanje odlukom direktora Uprave za izvršenje zavodskih sankcija na prijedlog upravnika zavoda.

³² Z. Stevanović, *Uslovni otpust sa penološkog i krivičnog aspekta*, Zbornik radova, Krivične sankcije institucionalnog karaktera, Beograd, 1997. godine, str. 41-56; V. Ratković, *Uslovni otpust u uporednom pravu, zakonodavstvu i praksi*, Cetinje, 2002. godine, str. 56-72.

³³ A. Kurtović, *Ustrojstvo i pravna priroda uvjetnog otpusta*, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, broj 2/1995. godine, str. 314-325.

se javlja policijskoj stanici nadležnoj po mjestu prebivališta, odnosno boravišta osuđenog koja je dužna da u slučaju njegovog nejavljanja u određeno vrijeme o tome odmah obavijesti ustanovu. I na kraju, za vrijeme trajanja uslovnog otpusta, osuđenom licu nije dozvoljeno napuštanje teritorije Republike Srpske, odnosno Bosne i Hercegovine, osim kada su u pitanju strani državljani ili lica bez državljanstva, a koja nemaju stalno mjesto boravišta u Republici Srpskoj, odnosno Bosni i Hercegovini (član 159 stav 2 ZIKS RS).

d) Opoziv uslovnog otpusta

Ukoliko uslovno otpušteno lice ne opravda ukazano mu povjerenje, dolazi do opozivanja odobrenog uslovnog otpusta i ponovnog vraćanja uslovno otpuštenog lica u kazneno-popravnu ustanovu³⁴. Opoziv uslovnog otpusta predviđen je u odredbama člana 109 KZ RS, odnosno člana 160 ZIKS RS. Prema svom karakteru, dva su oblika opozivanja uslovnog otpusta, i to: a) obavezno i b) fakultativno opozivanje. Tako će sud obavezno opozvati uslovni otpust ukoliko osuđeni koji je osuđen na kaznu zatvora, dugotrajnog zatvora ili maloljetničkog zatvora za vrijeme trajanja uslovnog otpusta učini jedno ili više krivičnih djela za koja mu sud izrekne kaznu zatvora preko jedne godine (član 109 stav 1 KZ RS). S druge strane, prema Krivičnom zakonu Republike Srpske moguć je i tzv. fakultativni opoziv uslovnog otpusta, svakako uz uslov da je uslovno otpušteni u vrijeme trajanja uslovnog otpusta učinio jedno ili više krivičnih djela za koja mu je sud izrekao kaznu zatvora do jedne godine. Prilikom odlučivanja da li će opozvati uslovni otpust, sud će naročito uzeti u obzir srodnost učinjenih krivičnih djela, njihov značaj, pobude iz kojih su učinjena i druge okolnosti koje ukazuju na opravdanost opozivanja uslovnog otpusta. U slučaju opoziva uslovnog otpusta, sud izriče jedinstvenu kaznu primjenom odredaba o odmjeravanju kazne za sticaj krivičnih djela, s tim što se dio kazne koji je osuđeno lice izdržalo prema ranijoj presudi uračunava u jedinstvenu kaznu, dok se vrijeme provedeno na uslovnom otpustu ne uračunava.

Fakultativni opoziv uslovnog otpusta predviđen je i u odredbi člana 160 stav 4 ZIKS RS prema kojoj ministar pravde, a na prijedlog rukovodioca kazneno-popravne ustanove, može izvršiti opoziv rješenja o uslovnom otpuštanju osuđenog lica u sljedećim slučajevima, i to:

1. ako osuđeno lice za vrijeme trajanja uslovnog otpusta ne izvršava zakonom propisane obaveze (ne javlja se svakih petnaest dana policijskoj stanici ili napusti teritoriju Republike Srpske, odnosno Bosne i Hercegovine),
2. ako osuđeno lice za vrijeme trajanja uslovnog otpusta čini prekršaje protiv javnog reda i mira sa elementima nasilja i
3. u drugim slučajevima kada se procijeni da je to opravdano (interesantno je da pitanje ko ovu procjenu vrši nije definisano zakonom).

Rješenje ministra pravde o opozivu uslovnog otpusta dostavlja se kazneno-popravnoj ustanovi koja je obavezna po jedan primjerak rješenja uručiti osuđenom licu, sudu koji je uslovno otpuštenog uputio na izdržavanje kazne zatvora, sudu koji je izrekao prvostepenu presudu, organu unutrašnjih poslova i organu socijalnog staranja nadležnom po mjestu boravišta, odnosno prebivališta osuđenog lica. Po prijemu rješenja o opozivu uslovnog otpusta, osuđeno lice dužno je da se odmah javi u ustanovu na izdržavanje preostalog dijela

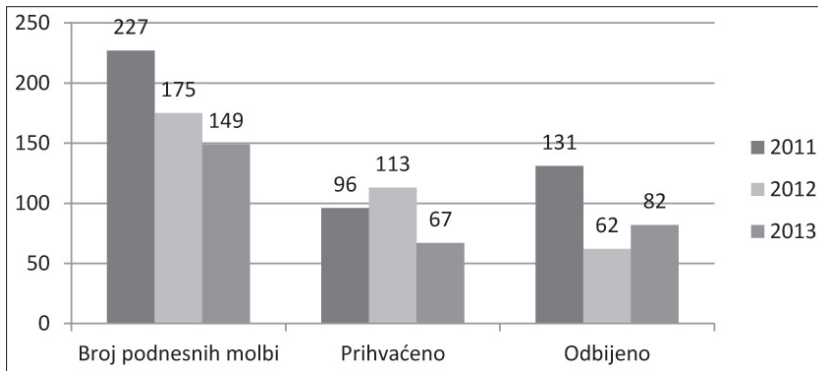
³⁴ Z. Stevanović, J. Igrački, *Uslovni otpust i efekti njegove primene u Srbiji*, Zlatibor, 2011. godine, str. 404.

neizdržane kazne zatvora, s tim da za slučaj njegovog nejavljanja, ustanova je dužna izdati naredbu o raspisivanju potjernice. Na rješenje ministra pravde o opozivu uslovnog otpusta osuđeno lice može izjaviti ministru pravde žalbu (što baš i nije najsretnije rješenje), a u roku od tri dana od dana prijema rješenja, s tim da žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

3. USLOVNI OTPUST U REPUBLICI SRPSKOJ U PERIODU OD 2011-2013. GODINE – STATISTIČKI PODACI MINISTARSTVA PRAVDE REPUBLIKE SRPSKE

Tabela 1. Broj podnesnih molbi Ministarstvu pravde Republike Srpske za uslovni otpust u periodu od 2011-2013. godine

Godina	Broj podnesnih molbi	Prihvaćeno	Odbijeno
2011	227	96	131
2012	175	113	62
2013	149	67	82

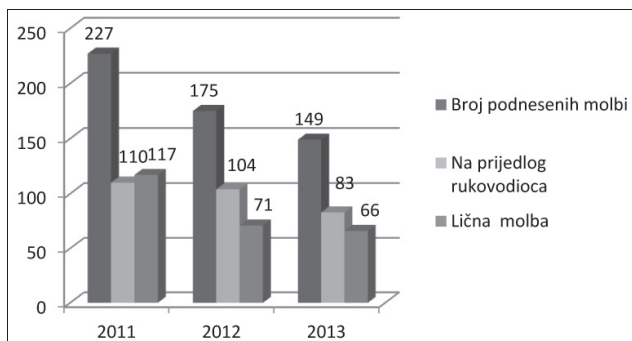
Slika 1. Broj podnesnih molbi Ministarstvu pravde Republike Srpske za uslovni otpust u periodu od 2011-2013. godine

Iz tabele i dijagrama je vidljivo da se u periodu od 2011-2013. godine broj podnesnih molbi smanjuje, dok je, s druge strane, 2012. godine broj prihvaćenih molbi za uslovni otpust bio čak 64,57% što je mnogo više nego 2011. godine (42,29%), odnosno 2013. godine (44,97%).

U sljedećoj tabeli i na sljedećem dijagramu dajemo strukturu prihvaćenih molbi po godinama.

Tabela 2. Struktura podnesnih molbi za uslovni otpust u periodu od 2011-2013. godine

Godina	Broj podnesnih molbi	Na prijedlog rukovodioca	Lična molba
2011	227	110	117
2012	175	104	71
2013	149	83	66

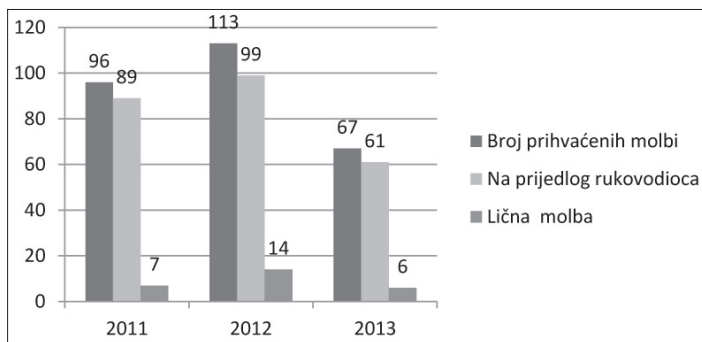
Slika 2. Struktura podnesenih molbi za uslovni otpust u periodu od 2011-2013. godine

Na osnovu prethodnih podataka može se izvući zaključak da je u 2011. godini evidentiran približno isti broj podnesenih molbi od strane rukovodilaca ustanova i ličnih molbi. S druge strane, u 2012. i 2013. godini taj odnos se kreće u korist rukovodilaca ustanova.

Posmatrajući po strukturi broj prihvaćenih molbi dolazimo do sljedeće tabele.

Tabela 3. Struktura prihvaćenih molbi u periodu od 2011-2013. godine

Godina	Broj prihvaćenih molbi	Na prijedlog rukovodioca	Lična molba
2011	96	89	7
2012	113	99	14
2013	67	61	6

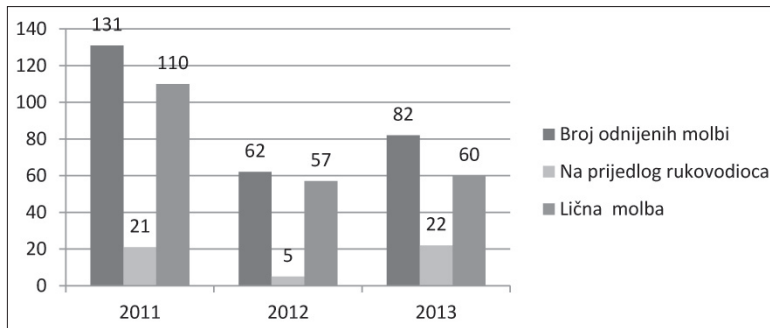

Slika 3. Struktura prihvaćenih molbi u periodu od 2011-2013. godine

Sa prethodne slike i dijagrama je vidljivo da je Komisija za uslovni otpust u Republici Srpskoj znatno češće prihvatila prijedloge rukovodilaca ustanova od molbi koje su lično upućivane. Saglasno tome je i broj odbijenih molbi, odnosno prijedloga što se lako može vidjeti u sljedećoj tabeli i sljedećem dijagramu.

Tabela 4. Struktura odbijenih molbi u periodu od 2011-2013. godine

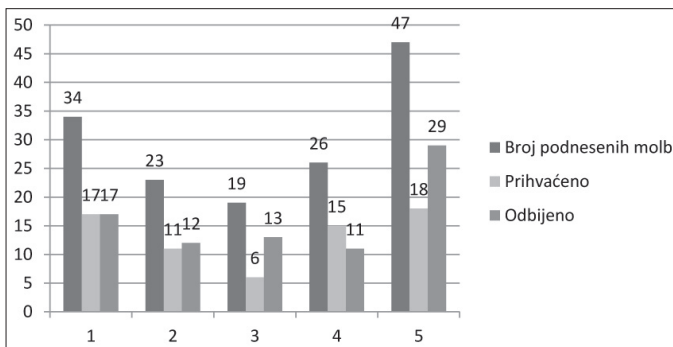
Godina	Broj odbijenih molbi	Na prijedlog rukovodioca	Lična molba
2011	131	21	110
2012	62	5	57
2013	82	22	60

Slika 4. Struktura odbijenih molbi u periodu od 2011-2013. godine

U 2013. godini održano je pet sjednica Komisije za uslovni otpust u Republici Srpskoj i na njima je razmatrano kao što smo već ranije naveli 149 molbi za uslovni otpust.

Tabela 5. Struktura podnesenih i odbijenih molbi tokom 2013. godine

Sjednica	Broj podnesenih molbi	Prihvaćena	Odbijeno
1	34	17	17
2	23	11	12
3	19	6	13
4	26	15	11
5	47	18	29

Slika 5. Struktura podnesenih i odbijenih molbi tokom 2013. godine

LITERATURA:

1. Doren, S.E., Hageman, M.J. *Community Corrections*, Cincinnati, Anderson Publishing Co.,
2. Dressler, D. (1969). *Practice and Theory of Probation Press*, Columbia University Press, New York.
3. Frank, S. (1951). *Teorija krivičnog prava po Krivičnom zakoniku iz 1951*, Sveučilište u Zagrebu.
4. Konstatinović-Vilić, S., Kostić, M. (2006). *Penologija*, Pravni fakultet u Nišu.
5. Kupčević-Mladenović, R. (1981). *Osnovi penologije*, Sarajevo.
6. Kurtović, A. (1995). *Ustrojstvo i pravna priroda uvjetnog otpusta*, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, broj 2.
7. Lazarević, Lj. (1986). *Jugoslovenska kriminalna politika u oblasti represije*, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, broj 1-2.
8. Mitrović, Lj. (2014). *Uslovni otpust u krivičnom pravu i praksi Republike Srpske*; Časopis za pravnu teoriju i praksu Pravni život, Udruženje pravnika Srbije, broj 7-8.
9. Pavlič, D. (1997). *Pogojni otpus v teoriji in praksi*, Ljubljana.
10. Petrović, B., Ferhatović, A. (2011). *Uslovni otpust u krivičnom zakonodavstvu i praksi BiH*, Zlatibor.
11. Petrović, B., Jovašević, D. (2006). *Izvršno krivično/kazneno pravo*, Pravni fakultet u Sarajevu.
12. Ratković, V. (2002). *Uslovni otpust u uporednom pravu, zakonodavstvu i praksi*, Cetinje.
13. Simović, M., Jovašević, D., Mitrović, Lj., Simović, M.M. (2013). *Maloljetničko krivično pravo*, Pravni fakultet u Istočnom Sarajevu.
14. Soković, S. (2014). *Uslovni otpust – sporna pitanja i savremena normativna rješenja*, Crimen (V) 1.
15. Stevanović, Z., Igrački, J. (2011). *Uslovni otpust i efekti njegove primene u Srbiji*, Zlatibor.
16. Stevanović, Z. (1997). *Uslovni otpust sa penološkog i krivičnopravnog aspekta*, Zbornik radova, Krivične sankcije institucionalnog karaktera, Beograd.

Associate professor Ljubinko Mitrović

Law College, PanEuropean University Apeiron, Banja Luka

Parole Criminal Law And Practice Of The Republic Of Srpska

Abstract: Conditional release of the convicted person is an important and almost all modern criminal systems applicable criminal law, criminal policy and penalty doctrine, which has a very important role from the viewpoint of a particular impact on the convicted person in terms of its further re-socialization, or repair, now in a new, changed circumstances in compared to the one which housed while in the correctional institution. Thus, in the Republic of Srpska, where, according to Article 154, Paragraph 1 of the Law on Execution of Criminal Sanctions Srpska, convicted persons for which it is reasonable to expect that he would not do the crimes, and was sentenced achieve the purpose of punishment can expect a conditional discharge from a criminal correctional institutions in accordance with the provisions of the Criminal Code of the Republic of Srpska, certainly to encourage their personal efforts to engage in life at large. It is on conditional release and its specific characteristics in general, and in particular the Institute of parole in the codes of the Republic of Srpska (Bosnia and Herzegovina) will be discussed in this paper.

Keywords: sentence of imprisonment, parole, correctional institutions, commission for parole.